

Ingeborg Breines, 04.09.18

Fredskultur: Utopi eller sikkerhetspolitisk alternativ?

Veldig hyggelig å være tilbake igjen hos dere i Hardanger Akademi for fred, utvikling og miljø. Takk for invitasjonen og gratulerer med alt godt arbeid dere gjør.

Jeg skal snakke om fredskultur som mulig sikkerhetspolitisk alternativ til militær sikkerhet og håper vi skal få en god diskusjon.

Vi skal se på fredskulturvisjonen, konseptet og programmet slik det ble utarbeidet av UNESCO med engasjement fra en rekke enkeltpersoner, organisasjoner og institusjoner og etter hvert også FN sentralt og prøve å sette det inn i en sikkerhetspolitiske sammenheng. I lys av den intense pågående polarisering, opprustning og militarisering vil jeg ta opp til debatt: Hva er sikkerhet?. Hva gjør oss trygge? Trenger vi et fullt paradigmeskifte og i så fall hvordan skal vi få det til? Hvordan fremme ulike ikke-militaristiske veier til sikkerhet og trygghet? Denne diskusjon vi vil komme tilbake til i vår workshop etterpå og også i paneldebatten i morgen. Den tiden vi har til rådighet nå er selvsagt helt utilstrekkelig til å kunne gå skikkelig i dybden.

Innledningsvis er jeg bedt om å si noe om den nordiske Freds- og dialogturen Trine Eklund, Birgitte Grimstad og jeg arrangerte til Russland i mai (det er hyggelig at det er flere her som var med på turen) og Markeringa mot Militarisering av Norge foran Stortinget i forbindelse med Nato-toppmøtet i Bryssel 11.-12. juli som Birgitte Grimstad og jeg arrangerte. Begge deler må sees som forsøk på å vise mulige alternative sikkerhetspolitiske veivalg.

FREDS OG DIALOGTUR TIL RUSSLAND, MAI 2018.

Siste halvdel av mai var 30 nordiske kultur- og fredsarbeidere på Freds- og dialogreise til Russland under mottoet: *Naboer som venner, ikke fiender*. De fleste var fra Norge, men også noen fra Sverige og en fra Finland og en fra Danmark. Vi ønsket å lære mer om Russland, være åpne for kontakt, prøve å motvirke den sterke spenningen som råder mellom Vesten og Russland og vise at vi er mange som ikke lider av den rådende russofobien. For oss var turen viktig fordi Russland fremstilles som en trussel, det lages fiendebilder og skapes frykt, en frykt som bidrar til å legitimere en, for meg sterkt uønsket, økning av våre militærbudsjett og styrking av NATO.

Etter hvert hadde vi et program som så lovende ut. Likevel må vi innrømme en viss usikkerhet, også i forhold til gruppen som skulle reise. Vi hadde nemlig planlagt diskusjoner og kurs underveis og hadde også med musikere/kunstnere. Ville gruppen fungere godt sammen, ville vi få utbytte av møtene, ville kontaktene våre i Russland ha nytte og glede av at vi kom og ville dette initiativet overhode å noen politisk betydning?

Vi reiste med Escape Travels utmerkede båttur mellom Moskva og St. Petersburg og hadde avtalt møter med en rekke russiske akademikere, fredsaktivister, kunstnere og journalister spesielt i de to store byene. Vi var spente. Det hadde tatt over et år å få til denne reisen. Mange tidligere kontakter i Russland var ikke tilgjengelige. Var det engstelse for loven fra 2011 som krever at de russiske frivillige organisasjonene som tar imot økonomisk støtte fra utlandet må registrere seg som "foreign agents"? Eller

fungerer ikke de gamle fredsorganisasjonene lenger eller er det en konservativ bølge også over Russland? Vi brukte alle de kontaktmulighetene vi hadde internasjonalt og vi fikk utmerket hjelp og ble vist mye vennlighet fra Den russiske ambassaden i Oslo. Ambassaden åpnet sågar sine dører og ga en mottakelse i forbindelse med en introduksjonskonsert vi arrangerte med de medreisende kunstnerne. Det offisielle Norge var ikke særlig interessert. Men vi fikk moralsk støtte fra Norges Fredsråd, Norges Fredslag, Kvinneligaen for Fred og Frihet og Bestemødrene for Fred. Og vi fikk noe pengestøtte fra Norges Fredsfond, Fredsstiftelsen og Fondet for Utøvende Kunstnere til å betale for to musikere som var med og til informasjonsmateriell. Til sist hadde vi et program.

Allerede i vårt første møte på Veteranhuset i Moskva med akademikere, kunstnere, aktivister og representanter blant annet for de russiske avdelingene av leger mot Atomvåpen, Pugwash, UNEP og UNESCO kunne vi begynne å glede oss over dialogen. De uttrykte klart hvor glade de var for at vi kom, hvor tungt de synes det er å være så isolert fra sine vestlige naboer. De hadde sågar fryktet at den nordiske fredsbevegelsen var død. De hadde pyntet og ordnet, invitert mange mennesker til konsert med sang, diktlesing, simultantegning og faglig diskusjon etterpå. Sterk fraternisering både på og bak scenen med våre kunstnere. Stadig ble det understreket at etter å ha mistet 20 – 30 millioner mennesker under siste verdenskrig, ønsker russere slett ikke noen ny krig.

Og vi lovet å følge opp – holde kontakten – dele tanker, håp og strategier for nedrustning og fred. Kan vi klare å få til et nordisk-russisk fredsmøte i Norge i 2019?

Vi hadde håp om å få møte Mikail Gorbachev, tid og sted var avtalt, men det viste seg dessverre ikke å være forenlig med hans helse den dagen. Vi hadde lovet å spille og synge til ære for *glasnost* og *perestroika* mot å få høre hans analyse av dagens utfordringer. I stedet møtte vi med direktøren for Gorbachev Foundation og en del av staben og fikk innsikt i deres arbeid. Vi deltok i og bidro til 17. mai-feiringa på Den norske ambassaden i Moskva, gledet oss over vakre og rene byer og landskap, historiske bygninger, bugnende blomsterbed og syrin- og hegg duft. Og om bord fikk vi til både kursing og gode faglige diskusjoner. I Jaroslavl møtte vi engasjerte journalister fra nettavisen 7x7-journal som mest av alt var opptatt av miljøproblematikk. I St. Petersburg tok byadministrasjonen oss med på en kunst- og musikk-skole som mottok oss med et fabelaktig musikkprogram. Vi jammet på Jazzklubben JFC og snakket med folk; fikk intense diskusjoner med St. Petersburg Fredsråd og ikke minst med de progressive damene i Russian Soldiers' Mothers som samarbeidet nært med unge militærnekttere.

Norge, i russiske hjerter

Vi norske som var med på turen hadde en følelse av at russerne vi traff hadde et spesielt forhold til Norge, dels på grunn av hva de sa, dels på grunn av varmen de viste oss. I så fall, hvorfor det? Er det en lengsel etter noe lite og lettere håndterlig enn deres eget svære land. Er det fordi over grensen i nord ser de et tilsynelatende velfungerende demokrati med god økonomi? Er det på grunn av Barents-samarbeidet med visumfri nabosone på begge sider av den 196 kilometer grensa fra Treriksrøysa via Pasvikelva og Grense Jakops elv? Eller er det på grunn av vellykket norsk-russisk fiskeripolitisk samarbeid og at den maritime delelinjen i Barentshavet kom til på fredelig vis i 2010 etter lange forhandlinger? Eller er det fortsatt takknemlighet for de matpakkene skolebarn stakk til sultne russefanger under krigen? Eller går disse relasjonene tilbake

til den langvarig og viktige Pomorhandelen i nord, eller norske krigsseileres modige forsyninger til Murmansk og Arkhangels tidlig i siste verdenskrig. Flere ganger nevnte de den enorme innsatsen Nansen – og Quisling – gjorde for russiske bønder og russiske flyktninger under hungersnøden etter Revolusjonen i 1917. Og kanskje husket noen at Russland var det første landet som anerkjente Norges suverenitet i 1905. Stoltheten av å ha frigjort Finnmark under krigen sitter fortsatt i.

Naboer som venner, ikke fiender!

I ettertid må vi kunne si oss fornøyde med initiativet og bare håpe at vår reise vil bidra til nedskalering av den høyst unødvendige spenningen. **Vi opprettholder kontakt med flere av de vi møtte, vi er invitert til Stortinget for å redegjøre og vi håper å få til et russisk-nordisk fredsmøte i Norge. Vi håper også at sluttkommuniket vi laget og sendte ut til mange, vil nå bredt ut:**

”Vi, en nordisk gruppe fredsarbeidere, kulturarbeidere og andre interesserte, er nylig tilbake fra en ti dagers freds- og dialogreise til Russland hvor vi dro med det håp å bidra både til gjensidig forståelse og hindre opprustning og krig.

Vi har hatt møter med kulturinstitusjoner og organisasjoner, bl.a. de russiske avdelingene av Leger mot Atomvåpen og Pugwash, the Gorbachev Foundation, nasjonalkomiteen for samarbeid med FNs miljøorganisasjon UNEP, UNESCO, the Federation of Peace and Consideration, For saving the People, St. Petersburg Peace Council, Soldiers’ Mothers of St. Petersburg og Movement of conscientious objectors from military service. Vi er overveldet over den varme mottakelsen vi fikk og den interesse som ble vist oss. De sa med rene ord at de var glade for at vi kom ”med åpne og vennlige ansikt”.

Vi har gledet oss over skjønnheten i Moskva, i St. Petersburg og langs de gamle vannveier hvor også vikinger for i østerled. Vi har fått større kunnskap og innsikt i Russlands historie, kultur og samfunnsliv. Kunstnergruppa vår har samspilt med russiske musikere gjentatte ganger.

Nå har vi et sterkt ønske om å styrke slik kontakt, så viktig for å trygge freden. I FN-paktens ånd om å ”skape fred med fredelige midler” foreslår vi til styrende organer, media og folk flest å:

- La fiendebilder og kaldkrigsretorikk som skaper frykt tilhøre fortiden.
- Styrke nordisk-russisk folk til folk samarbeid politisk, praktisk og økonomisk.
- Fremme reell og positiv kunnskap om Russland, ikke minst gjennom besøk, dialog og utvekslinger, via media og i politiske samtaler.
- Revurdere sanksjonene mot Russland.
- Invitere president Putin og utenriksminister Lavrov for nabosamtaler i alle nordiske land slik Finland gjør.
- Signere og ratifisere FNs traktat om Forbud mot Atomvåpen.
- Redusere våre nordiske forsvarsutgifter slik Russland nå gjør. (Se rapport fra Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) om verdens militærutgifter 2017).

MARKERING MOT MILITARISERING

11. og 12. juli holdt NATO toppmøte i Bryssel. Medlemslandene ble presset til å skulle bruke to prosent av BNP til militært forsvar umiddelbart og USAs president ville sågar ha de europeiske landene til å bruke 4%. Svære militærøvelser forberedes. Det skal flere soldater til arme Afghanistan som har mer behov for gjenreisning og healing. NATOs medlemsland må godta stadig nye militærbase og installasjoner, nærmere og nærmere Russland. Men hva er NATOs interesser og hva er USAs? Noen europeiske ledere er blitt usikre og EU styrker sin egen forsvarsevne. Hvor er USA i forhold til NATOs paragraf 5 om "alle for en" i tilfellet noen skulle få behov for militær unnsetning?

Mange er redde for dagens verdenssituasjon og NATOs rolle. Også i Norge er det grunn til uro. Vi har en regjering med sterke forsvarsinteresser og dessuten en tidligere arbeiderpartistatsminister som leder i NATO. Lederne i nesten samtlige politiske parti gir uttrykk for sin tro på et sterkt militært forsvar. Diskusjonen går bare på hvor tett vi skal være knyttet til NATO/USAs fjerne "operasjoner" og hvor mye vi skal ha av forsvarsevne hjemme. Vi kjøper fregatter og kampfly til milliardbeløp, men har ikke råd til å opprettholde små skolekretser, lokale sykehus, lokalt politi, bygge student- og eldreboliger eller styrke kunst- og kulturlivet. Vi utarmer distrikts-Norge og synes ikke å forstå betydningen også i en sikkerhetssammenheng av spredt bosetting, småskalalandbruk og kjærlighet til hjemmeplassen. Vi tillater amerikanske etterretningsstasjoner, våpenlager og baser på norsk jord. Kan Norges rolle i polariseringa mellom Vest og Øst gjøre landet til en slagmark?

Når deler av fredsbevegelsen holdt en markering mot militarisering i Norge 11. juli foran Stortinget, var det i den hensikt å prøve å få til en skikkelig debatt om hva som er sikkerhet, hva som gjør oss trygge i dag. Vi ønsket å rett oppmerksomheten mot menneskelig sikkerhet i motsetning til statlig, militarisert sikkerhet.

Jeg tenkte at jeg skulle lese min appell foran Stortinget, så forestill dere at dere ser løvene og Stortingsbygningen bak:

"Velkommen til denne punktmarkeringa mot militarisering som vi symbolsk har kalt Fem på Tolv!

Takk for at dere vil være med! Vi er ekstra glade for at dere kom siden det ikke er så lett å mobilisere folk i 30 graders varme midt i fellesferien. Vi har valgt dette tidspunktet siden NATOs toppmøte i Bryssel starter i dag og vi ville være samkjørt med fredsbevegelsen i Europa som demonstrerer i Bryssel – og som egentlig har demonstrert fra 7. juli, som er ett-årsdagen for FNs Traktat mot atomvåpen, som Norge verken har underskrevet eller ratifisert. Skam på fedrelandet!

Og hvorfor er vi her foran Stortinget?

Vi er her fordi vi er redde, sinte, indignerte, skuffet, ja egentlig er vi rasende over at disse mange utpekulerte metodene for å få oss til å tro at militær makt gir oss sikkerhet og trygghet i stor grad ser ut til å ha lyktes.

Vi er her fordi vi mener vår sikkerhetspolitikk er gammeldags, utdatert, illusorisk, rett og slett latterlig om den ikke også hadde vært så farlig.

Vi er her fordi vi mener at krig må kriminaliseres og at de som fører, eller oppfordrer til krig må stilles for internasjonal rett.

Vi er her fordi vi ikke vil ha noen opprustning:

- Ikke 2% av brutto nasjonalprodukt til militæret slik NATO krever.

- Ikke amerikanske eller andre militærbaser eller etterretning på norsk jord – ikke på Værnes, ikke på Sætermoen, ikke på Rygge, ikke på Andenes, ikke på Fauske, ikke i Vardø og slett ikke på Svalbard....

- Ikke svære NATO øvelser i Norge. Vi må stopp Trident Juncture krigsspillet som skal foregå i midt-Norge hele høsten med 40 000 soldater, 140 krigsfly, 70 krigsskip og tanks som rekker kilometervis, og det hele skal koste Norge i alle fall en milliard uten å ta med hva som kan bli ødelagt og forurenset.

- Ikke piggtrådgjerde langs grensa mot Russland.

- Ikke amerikanske våpenlager på norsk jord.

Vi er her fordi vi ikke vil være en del av NATOs aggressive og ekspansive "out-of-area"- politikk, slik vi har sett den i Serbia, Afghanistan, Irak, Libya ..

- fordi vi ikke kan godta NATOs atomvåpenstrategi. Vi ønsker at alle atomvåpen skal ødelegges før de ødelegger oss.

- fordi vi ikke vil ha atomvåpen på norsk jord verken i fredstid eller i krig.

- fordi vi ikke vil at det skal være stasjonert amerikanske atomvåpen i Europa, i Tyskland, Nederland, Belgia, Italia og Tyrkia, og ikke vil at disse B61-12 nå skal moderniseres og effektiviseres.

Vi er her fordi vi ikke vil tillate den enorme forurensinga militærindustrien og militærvesenet fører med seg. Vi vil ikke skusle bort våre ressurser på unyttig og farlig produksjon og konsum.

Vi er her fordi vi ikke vil ha polarisering, spenning og fiendebildebygging som kun er til nytte for militærindustrien og våpenhandlerne.

Vi er her fordi vi tror på felles sikkerhet i Norden, i Europa, i verden – uten atomvåpen - og med Russland.

Vi er her fordi vi tror på menneskelig sikkerhet, på at vi må investere i freden, i mellommenneskelig forståelse, i humanisme og muligheter for alle.

Vi er her fordi vi ønsker å bidra til internasjonal solidaritet og vennskap, fordi vi tror på nødvendigheten av å bygge en trygg og tillitsfull verden. Bygge fredskultur og ikke-vold. Vi tror på dialogen og ønsker ikke å være del av en aggressiv forsvarspakt som er truende og forurensende og tar midler som trengs for å møte folks behov og ønsker.

Vi er her foran Stortinget fordi vi også må diskutere vårt demokrati. Det kan knapt sies å være deltakerstyrt når folkeviljen ofte er så forskjellig fra hva makta utfører. Er det representativt når så mange viktige avgjørelser er skjult for folk? Det er en myte at demokratier slik vi har dem i dag ikke fører krig. Verdens største demokrati og supermakt leder an i krigføring. Midt-Østens eneste demokrati begår forferdelige overtramp. Og hvis Norge er et demokrati er vi alle ansvarlige for hva Norge er med på eksempelvis i Libya, i Afghanistan og i Syria.

Vi er her fordi vi ikke er naive eller uinformerte eller utopister som ikke tror på muligheten av å realisere våre visjoner.

Vi er rett og slett her fordi vi vil ha en skikkelig debatt om hva som er sikkerhet, hva som gjør oss trygge i dag. Vi vil ha matsikkerhet – ren luft og rent vann som er trygt for oss, for våre barn og barnebarn – og for alle. Vi vil styrke FN og legge ned NATO. Militæret kan verken løse klima-

eller miljøkrisen, derimot er det den aller største forurensner. Militæret kan ikke få bort atomtrusselen eller løse konfliktene som oppstår ved stadig større ulikheter. Derfor vil vi flytte ressurser fra militært forsvar til reelt forsvar av menneskeheten og vår unike planet

Vi er her fordi vi skulle ønske at Norge som et rikt lite land ville gå foran og vise hva et land som baserer seg på fredskultur og dialog kan få til. Vi kan bidra til å skape skjønnhet, mening og glede. Fornøyde, kreative folk begår ikke vold og lager ikke krig. “

UTFORDRINGER

Johan Galtung har gitt sin virkelighetsbeskrivelse tidligere i dag. Jeg vil derfor gjøre denne delen av mitt innlegg kortere enn planlagt. Men verden er inne i en farlig militariserings- og konfrontasjonspolitik, med misbruk av verdens ressurser, både økonomiske og intellektuelle, og med en neglisjering av FN som hemmer mulighetene for dialog og bredt diplomatisk arbeid. I denne situasjonen må vi se nøyer på virkelighetsbildet bakenfor det som presenteres i mainstream media for slik å være best mulig rustet til å tenke fremover. Hva er det egentlig som truer fred og sikkerhet i våre dager? Hvordan virkeliggjøre UNESCOs og FNs store visjon om fredskultur som ble underminert ved krigen mot terror som startet etter angrepene 11. september 2001? Hvordan knytte FNs Handlingsplan for fredskultur opp mot de to viktige beslutningene som ble gjort i FN i 2015: Klimaavtalen i Paris og Utviklingsagendaen (2016-2030) med sine 17 bærekraftsmål?

Vi må tenke radikalt nytt om hvordan vi ønsker å bruke verdens ressurser, gjøre nye prioriteringer – og bruke krefter på å forestille oss ha slags samfunn vi ønsker å ha om for eksempel 20 år. Hva ønsker Norge å være kjent for - og hva slags verden ønsker vi å være en del av? Hva skal til for at vi ikke lenger skal gjøre knefall for NATOs krigsmaskineri, for stormaktspolitikens ensidige vekstfilosofi og en fiendebildeskaping som opprettholder frykt og forsøker å legitimere opprustnings- og terrorspiralen? Kan miljø- og klimautfordringene bli definert som en felles trussel mot menneskeheten, slik at vi må satse all kompetanse og ressurser på å få dem under kontroll? Det vil kunne være en krevende og viktig oppgave også for det militære. I stedet ser vi at militær aktivitet dramatisk forverrer både klima og miljø.

Hvordan lære oss å dyrke freden som vi dyrker de vakreste orkideer eller de flotteste frukttrær med den tid, tålmodighet og innsikt som trengs for å skape de riktige betingelser?

Spørsmålet om visjonen eller drømmen om fred er forenlig med militær makt vil fort komme opp i enhver sikkerhetsdiskusjon. Fredsaktivister konfronteres daglig med det på en eller annen måte. Noen vil mene at et sterkt militærvesen er nødvendig for å kunne skape og opprettholde fred – og at alt annet er naivt og uten forståelse for menneskets iboende ondskap. De inspireres av det gamle romerske motto: *Hvis du vil ha fred, forbered krig, Si vis pacem, para bellum.*

Andre vil si at de store utfordringene og truslene mot menneskeheten i dag ikke kan møtes med militære midler – det være seg (i) miljø- og klimaforringelsene, (ii) en sterkt akselererende ulikhet mellom de som har og de som ikke har eller (iii) de farlige og destruktive atomvåpnene som vi ikke engang vet hvordan vi skal bli kvitt, og at militær virksomhet rett og slett gjør det verre.

Kan visjonen om en verden basert på fredskulturens premisser inspirere Norge til (igjen) å kunne kalle seg en fredsnasjon?

DRØMMEN OM FREDEN OG KAMPEN FOR ET INTERNASJONALT OVERORDNET ORGAN

Når vi nå skal se nærmere på fredskulturvisjonen slik den ble utviklet med utgangspunkt i UNESCOs arbeid fra slutten av 1980-tallet, er det viktig også å trekke noen linjer bakover.

Mange, de aller fleste, mennesker i verden drømmer om fred for seg og sine – sitt nærmiljø og sitt land. Noen klarer også å se at det er en felles drøm for de aller fleste mennesker uansett hvor de er født og uansett omstendigheter. Drømmen om fred er slett ikke ny. Vi kan gå 500 år tilbake da begrepet *utopi* i 1516 ble brukt for første gang av Thomas More. For han var det mulig å skape idealsamfunnet eller Utopia, ikke i det hinsidige slik noen religioner prediker, men her og nå. En slik humanistisk fremtidsvisjon ligger til grunn for de aller fleste sosial fremskritt, om de er jobbet frem av arbeiderbevegelsen, kvinnebevegelsen, fredsbevegelsen, kunstnere eller andre. I nyere tid i Vesten er det kanskje ingen som så sterkt har hatt troen på muligheten av det utopiske samfunnet som hippiebevegelsen på 60-tallet. Fredsbevegelsen og kvinnefrigjøringen ble styrket i den tiden.

Drømmen om freden er også er drømmen om et overordnet organ som skal bidra til at konflikter løses uten vold og krig.

I andre halvdel av 1800 tallet var det sterke fredsorganisasjoner i flere land – så også i Norge hvor Norges Fredslag ble etablert i 1885. Etter hvert oppsto det et ønske om å ha et koordinerende organ mellom disse nasjonale fredsorganisasjonene. Det førte til etablering av Det internasjonale Fredsbyrået (IPB) i Sveits i 1891. Bertha von Suttner var blant fredsforkjemperne som var med å initiere IPB. Hun var også den som inspirerte Alfred Nobel til å lage en pris for fredsforkjempere. Hennes bok *Ned med våpnene* fikk stor gjennomslagskraft. Her oppfordret hun til *å skape en aktiv avsky for krig*. Bertha von Suttner fikk Nobels pris for fredsforkjempere i 1905 og IPB fikk den i 1910 etter å ha vært nominert alle årene fra opprettelsen av prisen i 1901. IPB er i dag en nettverksorganisasjon med over 300 medlemsorganisasjoner i vel 70 land. 13 av IPBs ledere har fått Nobels fredspris i personlig kapasitet. Hovedprioriteringen er for tiden nedrustningsarbeid med prosjekter som Disarmament for Development og Global Days of Action on Military Spending (GDAMS).

På tross av styrken i den internasjonale fredsbevegelsen klarte den ikke å forhindre at 1. Verdenskrig brøt ut. Krigen førte til stor intern splittelse. Flere kom i dilemma mellom nasjonal lojalitet og det overordnede fredsengasjementet. I denne situasjonen oppsto en ny fredsorganisasjon. 1000 kvinner fra 12 krigførende og fra nøytrale land kom sammen til en stor fredskonferanse i Haag og Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet (WILPF) ble stiftet i 1915. [Jane Addams](#) og [Emily Greene Balch](#) fra USA var blant grunnleggerne. Begge er blant de få kvinnene som har fått Nobels fredspris.

Fredsarbeidet fortsatte, både på frivillig nivå og på nasjonalt nivå, og ut av asken etter 1. verdenskrig kom Folkeforbundet. Folkeforbundet, også kjent som Nasjonenes Forbund, ble stadfestet 25. januar 1919 som del av Versailles-traktaten og grunnlagt et år etter med den hensikt å fremme nedrustning, ordne opp i uenigheter mellom ulike land og forbedre arbeids- og levevilkår blant verdens folk. Folkeforbundet, under sin leder

Woodrow Wilson, hadde flere underinstitusjoner, bl.a. International Labour Organisation/ILO og International Committee for Intellectual Cooperation. International Committee for Intellectual Cooperation, med et eget institutt i Paris og med nasjonalkommisjoner i de ulike medlemslandene som skulle sikre viktig kontakt med de nasjonale fagmiljøene, ble både grunnstein og forløper for UNESCO, FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur. Leder var filosofen Henri Bergson, som i sin tid inspirerte meg til å skrive min hovedoppgave om hans livs- og kunstfilosofi.

Men heller ikke Folkeforbundet klarte å forhindre krig. 2. Verdenskrig ble forferdelig for mange, med millioner drept og skadet og infrastruktur, institusjoner, byer og land ødelagt. *Aldri mer krig* ble et sterkt ønske. Med erfaringer fra mellomstatlige organisasjoner som ILO og fra Folkeforbundet fikk man i 1945, i en situasjon av enorm krigstretthet, etablert De Forente Nasjoner/FN som skulle "*..berge fremtidige generasjoner fra krigens svøpe*".

Paragraf 1 i FN Pakten sier vi skal bygge "fred med fredelige midler".

Paragraf 33 i FN-pakten viser hva slags hjelpemidler som bør brukes når sikkerheten er i fare:

Partene i tvister som kan antas å sette den internasjonale fred og sikkerhet i fare dersom de vedvarer, skal først av alt søke en løsning ved forhandling, undersøkelse, mekling, forlik, voldgift, rettsavgjørelse, ved benyttelse av regionale organer eller ordninger eller ved andre fredelige midler etter deres eget valg.

I paragraf 26 advares det mot misbruk av menneskelig og økonomiske ressurser til militære formål:

For å fremme opprettelsen og opprettholdelse av internasjonal fred og sikkerhet med minst mulig spill av menneskelig arbeidskraft og økonomiske ressurser til rustninger, skal Sikkerhetsrådet være ansvarlig for, med bistand av den Militære Stabskomité som omhandles i artikkel 47, å; utarbeide planer om innføring av et system for regulering av rustningene, som skal forelegges de Forente Nasjoners medlemmer.

I dag står FN også overfor andre utfordringer. Organisasjonen blir delvis satt på sidelinjen av store kapitalkrefter som møtes i Verdensbanken, IMF, G7, G20 og NATO. Medlemslandene klarer ikke å bli enige om nødvendige nedrustningstiltak og de multinasjonale selskapene får stadig større innflytelse. Mens verden bruker over 1.700 000 000 000 \$ pr år til militæret (jfr. tall fra Stockholm International Peace Research Institute/SIPRI), har organisasjonen ikke tilstrekkelig ressurser til å gjøre sitt arbeid skikkelig. Et års globale militærutgifter tilsvarer 615 regulære FN-budsjett. Sivilsamfunnet må igjen mobilisere for at FN skal bli i stand til å gjøre det den var opprettet for. Forrige FN Generalsekretær Ban Ki-moon understreket: *the world is over-armed and peace is under-funded*. IPB har over flere år påvist at ved overføre 10% av verdens militærutgifter pr år til sivilt bruk gjennom perioden som omfattes av FNs Handlingsplan for Utvikling, vil en komme svært langt i å kunne realisere de 17 bærekraftsmålene.

FN er viktig for alt fredsarbeid og for en ikke-militarisert forståelse av sikkerhet. Det er nødvendig å redefinere hva som gir sikkerhet, å flytte forvarsmidler fra militært forsvar til forsvar for planeten og menneskeheten. For hva trenger vi NATO til? Vi må prioritere

mennesker over våpen, jorda over verdensrommet, FN over NATO for å forhindre en fullstendig ødeleggende 3. Verdenskrig. NATO og USAs militære makt vokser på tross av fredsbevegelsens innsats. Krigsmaskinen generer penger – mye penger, men for noen få mens den ødelegger for de mange. De økonomiske og økologiske kostnadene ved et militært forsvar er ikke akseptable og underminerer en bærekraftig utvikling. I år er det 70-årsjubileum for Menneskerettighetserklæringen og både menneskerettighetene og FN trenger vårt engasjement. Vi må bruke FNs fulle palett, støtte og styrke både internasjonal rett og særorganisasjonene i sitt faglige, langsiktige arbeid og ikke bry oss bare med akutt nødhjelpsarbeid og Sikkerhetsrådet. *FN mål er Aldri mer krig.* Nåværende generalsekretær i FN, Antonio Guterres har gitt det forebyggende arbeid topp prioritet, *prevention is better than cure.* Hans nye nedrustningsagenda *Securing our common future*, er et viktig instrument for å unngå krig og væpnet konflikt.

Et av hans første initiativ var å få the Conference on Disarmament i Genève på fote igjen. Han har også opprettet et High-Level Advisory Board on Mediation som nok et diplomatisk initiativ (more peace-building and diplomacy and less post-conflict peace-keeping). En rekke konstruktive tiltak er på gang, men kommer de fort nok og får de nok oppslutning til at planeten kan overleve som hjem for mennesker, dyr og planter?

Verden har fortsatt 15000 atomvåpen og NATO har mange fler enn noen andre. Nå blir de oppgradert og modernisert og derved er verden ført inn i en større fare enn noen gang før. Hvis de er ment til avskrekking, hvorfor skal vi ha så mange og hvorfor skal de nå effektiviseres og moderniseres slik at de blir enda sterkere og kan nå lengre? Mange mener at det ikke er nok verken med politisk vilje eller høyere bevissthet om atomvåpenfaren så lenge det internasjonale lovverket er så avhengig av hva suverene stater tillater. Allerede i 1946 advarte Albert Eistein og andre atomfysikere mot disse våpnene blant annet i boka One world or None. De trodde ikke at suverene stater var til å stole på i disse spørsmålene og mente at makt over atomvåpnene måtte overføres til et overnasjonal autoritet.

Vi har fått en FN traktat om forbud mot atomvåpen for et år siden som må ratifiseres av 50 land før den kan tre i kraft. Norge har verken underskrevet eller ratifisert den på grunn av sin tilhørighet til NATO. Pave Francis har for første gang fått den katolske kirke med på et fullt atomvåpenforbud og flere og flere er alvorlig bekymret for den totalødeleggelse som selv en liten atombombe kan medføre. Likevel kan det se ut til at det er nødvendig med en forsterking av FN og internasjonal lov. Kanskje vil et eget representativt, demokratisk direkte folkevalgt parlament, som kan garantere en felles sikkerhet, kunne være nyttig? Det å bli kvitt atomvåpnene bør helst inngå i et program for generell og fullstendig nedrustning. Det haster for vi kan ikke tillate en destruksjon av vår sivilisasjon!

UNESCO OG FREDSKULTUR

Med fredskulturinitiativet ønsket UNESCO å revitalisere eksisterende normative instrument i FN systemet etter å ha kritisert FNs medlemsland for å bruke for mye ressurser til fredsbevarende styrker og for lite til fredsbygging, som er selve hovedoppgaven for FN. Med fredskulturinitiativet ønsket man å minne om hvordan det å danne et forbund av stater i lang tid var et utopisk mål som fredsaktivister og andre arbeidet for ikke minst fra slutten av 1800 tallet av.

Jeg har vært så utrolig heldig å få arbeide nært for og med UNESCO og har mye av min bakgrunn og inspirasjon derfra. UNESCOs målsetting om *å skape fred og forståelse gjennom internasjonalt samarbeid innen utdanning, vitenskap og kultur* gjør organisasjonen til FNs etiske og intellektuelle organ. En posisjon som gjør UNESCOs arbeid så viktig, og også kontroversielt. Ved åpningen av UNESCO sa den daværende britiske utdanningsministeren at nå har vi *skapt "a world wide brainworkers parliament"* - og det har verden behov for. I Formålsparagrafen står de kjente ordene: *Siden krigen har sitt utgangspunkt i menneskets sinn, er det i menneskets sinn vi må skape et forsvar for freden.* Det innebærer en enorm moralsk og pedagogisk oppgave, og tillitsbyggende tiltak ganske så forskjellig fra et militært forsvar.

Begrepet fredskultur

Begrepet *fredskultur* ble første gang brukt på en internasjonal fredskonferanse i Yamoussoukro, Elfenbenskysten, arrangert i 1989 av UNESCO. Rapporten derfra dannet grunnlag for utviklingen av en visjon og et storstilt program først i UNESCO, senere vedtatt av FN og videreutviklet av en rekke organisasjoner, institusjoner og enkeltpersoner.

Begrepet *fredskultur* ble første gang brukt offisielt i et FN-dokument utenfor UNESCO i 1995 i Beijing Platform for Action: [Strategic objective E.4](#). Promote women's contribution to fostering a culture of peace. Ett av UNESCOs bidrag til FNs 4. Kvinnekonferanse var et Statement on Women's contribution to a culture of peace. Dokumentet ble skrevet i samarbeid med UNESCO-ambassadørene fra de landene som på det tidspunkt hadde en kvinnelig stats- eller regjeringsoverhode da de skulle være de første til å signere. Alle undertegnet bortsett fra Norges statsminister.

Definisjon

UNESCO meislet ut fredskulturvisjonen på 1990-tallet i samarbeid med en rekke partnere, basert på egne og øvrige FN-systems ulike normative instrument. I fredskulturvisjonen skulle blant annet dialog og respekt for menneskerettighetene erstatte ulike former for vold; flerkulturell forståelse og solidaritet skulle erstatte fiendebilder; full adgang til kunnskap og informasjon skulle erstatte hemmelighet og likestilling og kvinnefrigjøring skulle erstatte mannsdominans.

FNs Generalforsamling vedtok høsten 1999 etter forslag fra UNESCO: "The Declaration and Program of Action on a Culture of Peace" (UN Resolution A/ RES/53/243, Sept. 13, 1999).

Fredskultur blir definert som *"et sett verdier, holdninger, tradisjoner, vaner og måter å leve på som baserer seg på respekt for alt levende, og fremming av forståelse, toleranse og solidaritet mellom alle sivilisasjoner, folk og kulturer"*.

Målet er å skape fred i en: *"erkjennelse av at fred ikke bare er fravær av konflikt, men også fordrer en positiv, dynamisk og deltakende prosess hvor det oppmuntres til dialog og hvor konflikter blir løst i en atmosfære av gjensidig forståelse og samarbeid"*.

Et handlingsprogram ble laget til bruk i FN-systemet, i medlemslandene, i sivilsamfunnet og blant alle interesserte grupper og personer. Det besto av åtte aksjonsområder eller pilarer, som igjen har en rekke delmål:

1. Actions to foster a culture of peace through education

2. Actions to promote sustainable economic and social development
3. Actions to promote respect for all human rights
4. Actions to ensure equality between women and men
5. Actions to foster democratic participation
6. Actions to advance understanding, tolerance and solidarity
7. Actions to support participatory communication and the free flow of information and knowledge
8. Actions to promote international peace and security

Fredskulturår og -tiår

Det var en usedvanlig bred, global og heterogen bevegelse som sluttet seg sammen for å få til et skifte bort fra krig og voldsbruk og mot en ny freds- og ikkevoldskultur. Fredskulturarbeidet førte til en konfrontasjon med dypt forankrede holdninger eller myter som for eksempel:

- Hvis du ønsker fred, forbered krig.
- Endring er ikke mulig for vold er en uunngåelig del av den menneskelige natur
- Vold/krig er en effektiv måte å få en slutt på disputer og konflikter

I stedet ble det hevdet høyt og klart at hvis vi ønsker fred, må vi forberede for fred. Det ble sett som et paradoks at verden synes beredt til å betale for krig, men ikke for fred. I UNESCOs Seville Statement on Violence (1989) sier en bredt sammensatt gruppe forskere at *"Det er vitenskapelig ukorrekt å si at krig eller noen annen form for voldelig oppførsel er genetisk programmert inn i den menneskelige natur"*. En rekke nyere studier viser hvordan konflikter best kan løses på en bærekraftig måte ved hjelp av stedlige, kreative og ikke-voldelige midler og at konflikter såkalt løst ved makt og vold uten demokratisk deltakelse oftest ender i nye væpnede konflikter.

FN gjorde år 2000 til *Internasjonalt Fredskulturår* etter påtrykk fra UNESCO. Optimismen var stor, den kalde krigen var over og ressurser kunne frigis til å bygge fred. Vi jobbet døgnet rundt og følte at vi kunne forandre verden. Det følte stort å gå inn i et nytt Tusenår med muligheten for å realisere drømmen om en global fredskultur eller fredskulturer.

Handlingsprogrammet for Fredskultur skulle inspirere FNs medlemsland til å lage nasjonale handlingsplaner både for *Det Internasjonale Fredskulturåret* og det påfølgende *Internasjonale Tiår for Fredskultur og Ikkevold for Verdens Barn* (2001 – 2010). (<http://www.fund-culturadepaz.org/doc/HistoryCultureofPeace.pdf>).

Kvinneorganisasjoner, fredsorganisasjoner og ungdomsorganisasjoner var ikke minst ivrige. Nye kommunikasjonsmidler bidro til at fredskulturinitiativet og programmet utviklet seg til en bred bevegelse hvor mange mennesker, organisasjoner og institusjoner som arbeidet med problemstillinger innenfor områder som likestilling, menneskerettigheter, nedrustning, fred, utdanning, miljø og bærekraftig utvikling kunne finne sammen i en helhetlig plattform.

Mer enn 75 millioner mennesker signerte UNESCOs Fredskulturmanifest (Manifesto 2000 on a Culture of Peace, www3.unesco.org/manifesto2000/uk/uk_manifeste.htm) utarbeidet i samarbeid med Nobel-fredsprisvinnere. De forpliktet seg derved til å fremme, i smått og i stort, seks leveregler: *Respekter alt liv, Forkast vold, Del med andre,*

Lytt for å forstå, Ta vare på planeten, Gjenoppdag solidaritet.

Mange kunstnere bidro også til fredskulturprosessen med kunst og *kultur for fred*. UNESCO fremla dessuten De Cuellar- kommisjonens rapport om kultur og utvikling, "Vårt kreative mangfold" (UNESCO 1995) på denne tid, hvilket bidro til å fundamentere utviklingsprosesser i et lands egen kultur og forutsetninger. Rapporten ga også grunnlag for utarbeidelsen av UNESCOs to siste kulturkonvensjoner, henholdsvis om immateriell kultur og om kulturelt mangfold.

Menneskelig sikkerhet

Med utgangspunkt i en lignende tenking som den som ble fremmet i UNESCOs fredskulturinitiativ, lanserte FNs utviklingsprogram, UNDP, i 1994 i sin årlige rapport om *Menneskelig Utvikling* det nye sikkerhetsbegrepet: *Menneskelig sikkerhet*. Mens statssikkerhet er opptatt av å beskytte grenser og et lands suverenitet og gjerne er basert på beskyttelse ved hjelp av en militær makt, skulle det nye sikkerhetsbegrepet underbygge en politikk som kunne frigjøre mennesker fra både frykt og nød. Med studier og statistikk viste man hva menneskers angst og usikkerhet ofte bunner i: å miste arbeid og inntekt, liv og helse, redsel for kriminalitet og undertrykkelse, plutselige kriser og katastrofer. Norge og Canada var spesielt aktive i denne sammenheng og bidro til etablering av et eget nettverk av land som ville jobbe med menneskelig sikkerhet. Men både når det gjelder fredskultur og menneskelig sikkerhet øker motstanden med prosjektenes suksess og spredningsevne, ikke minst fra de som tjener på det militærindustrielle kompleks og på de enorme og økende sikkerhetsforanstaltninger.

Krig mot terror

Med angrepene på USA 11. september 2001 og den påfølgende "krig mot terror" ble håpet om å realisere visjonen om fredskultur underminert. Tiåret for Fredskultur og Ikke-vold for Verdens Barn endte uten suksess. Fokus ble skiftet bort fra dialog, tverrkulturell forståelse og langsiktige fredsbyggende aktiviteter til krigføring i en rekke land hvor også Norge har vært og er involvert gjennom NATO. Fredskulturinitiativet har i denne tiden for det meste blitt holdt i hevd og videreutviklet i ulike sivilsamfunnsorganisasjoner og i de senere år også igjen i UNESCO.

Høynivåforum for Fredskultur

Som en videreføring av den årlige rapportering i løpet av Fredskulturtiåret (2001 – 2010) besluttet FNs Generalforsamling å opprette et *Høynivåforum for Fredskultur* som årlig møtes for å se på hva som fremmer og hva som hemmer utviklingen av fredskulturtanken. På det femte møtet 1. september 2016 var det spesielt involvering av ungdom og sammenhengen mellom Handlingsprogrammet for Fredskultur og bærekraftsmålene i FNs Utviklingsplan 2016 – 2030 som ble diskutert. Jeg var invitert til å snakke der. Dessverre var Norges stol tom i det ærverdige Chamber of Commerce.

Retten til fred

Midt i arbeidet med å fremme fredskultur gjorde UNESCO i 1997 et forsøk på å introdusere en ny menneskerett: Retten til fred. Det lyktes ikke da, men arbeidet fortsatt i universiteter og fredsorganisasjoner. Med en tekst utarbeidet av en arbeidsgruppe i Menneskerettighetsrådet i Genève ratifiserte Generalforsamlingen 19. desember 2016 the Declaration on the Right to Peace ved flertallsvedtak (Res A/71/189). Dette er den

første fredsdeklarasjonen vedtatt i Hovedforsamlingen siden vedtaket i 1999 om fredskultur. Artikkel 1 sier: *“Everyone has the right to enjoy peace such that all human rights are promoted and protected and development is fully realized”*.

Bærekraftsmålene – særlig mål 16 og mål 4.7

Alle land er forpliktet til å gjennomføre de 17 bærekraftsmålene i FNs Handlingsplan for bærekraftig utvikling (2016 – 2030) *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Norge var det første land i verden til å rapportere om våre planer for realisering av målene og den norske statsministeren har en betydelig rolle i FN for å fremme dette arbeidet internasjonalt.

Sammenhengen mellom fred og utvikling synes opplagt og innledningen i Handlingsplanen er da også klar: *“We are determined to foster peaceful, just and inclusive societies which are free from fear and violence. There can be no sustainable development without peace and no peace without sustainable development”*. Likevel har det vært en lang kamp, ikke minst fra fredsorganisasjonenes side, for å få dette nedfelt som et eget mål.

Bærekraftsmål 16 pålegger oss å *“Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivå”*. Det ble forgjeves gjort forsøk på å få nedrustning inn som et eget delmål under bærekraftsmål 16.

Blant relevante delmål kan nevnes:

16.1 Oppnå en betydelig reduksjon i alle former for vold og andelen voldsrelaterte dødsfall i hele verden.

16.4 Innen 2030 oppnå en betydelig reduksjon av ulovlige finans- og våpenstrømmer, gjøre det enklere å spore opp og returnere stjålne eiendeler samt bekjempe alle former for organisert kriminalitet.

Bærekraftsmål 4 omhandler kvalitetsutdanning og i delmål 4.7 understrekes viktigheten av blant annet fredsundervisning: *“...sørge for at all lærer de kunnskaper og redskap som trengs for å fremme bærekraftig utvikling...blant annet gjennom utdanning for bærekraftig utvikling og livsstil, menneskerettigheter, likestilling, fremme av en freds- og en ikkevoldskultur, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling”*.

I utkastet til rapport for 2016 om bærekraftsmålene fra ForUM for Utvikling og Miljø står det blant annet under bærekraftsmål 16:

“...Krig, vold, urett, marginalisering, ydmykelser og maktmisbruk ødelegger samfunn og hindrer bærekraftig utvikling... Tilsvarende har tillit, trygghet og bærekraftig utvikling langt bedre kår i fredelige, rettferdige, åpne og inkluderende samfunn med velfungerende institusjoner, respekt for menneskerettighetene, rom for kritiske røster og tilgang til informasjon...På minutter kan en kule eller bombe rive ned det som kan ta år å bygge opp, det være seg menneskeliv, bygninger eller tillit. Væpnet vold, overproduksjon av våpen, uansvarlig våpenhandel og overdrevet militærforbruk undergraver innsatsen for bærekraftsmålene. Mange land bruker enorme summer på militær opprustning, samtidig som folks basisbehov ikke blir møtt. Som FNs tidligere Generalsekretær Ban Ki-moon ofte

minnet verdenssamfunnet om: *“The world is overarmed, and peace is underfunded”*. Den nye Generalsekretæren i FN, Antonio Guterres, vektlegger nedrustning og forebygging av krig meget høyt og oppfordrer medlemslandene til å arbeide nært med sivilsamfunnsorganisasjoner på dette felt...Atomvåpen truer livet på jorda. Mens atomvåpenlandene har startet en modernisering av både sine våpen og våpentransportsystemer, vil FN i mars 2017 starte forhandlinger om et forbud mot atomvåpen hvor ca 130 land deltar i utgangspunktet. Nye trusler og folkerettslige dilemmaer oppstår dessuten med ny teknologi som droner og ikke minst helautonome våpen - drapsroboter. Fremdeles er håndvåpen de fattiges masseødeleggelsesvåpen. Satsing på fred, menneskerettigheter, forebygging og bedre våpenkontroll er avgjørende for utvikling...Å nå Bærekraftsmål 16 er viktig for å nå de andre bærekraftsmålene... Norge skal bidra til å bygge fredskultur og fremme nedrustning. Verden er inne i en skremmende fase med økende opprustning og polarisering. Norge bør være et foregangsland for fremme dialog og fredelige relasjoner mellom land og bidra til å styrke FNs mulighet til å løse konflikter uten bruk av militær makt. Norge bør delta aktivt for å få på plass et forbud mot utvikling, lagring og bruk av atomvåpen”.

Fredsundervisning

Å bygge fred gjennom utdanning er den første pilaren i Fredskulturprogrammet. UNESCO har alltid lagt stor vekt på opplæring til fred, internasjonal forståelse, toleranse og menneskerettigheter og har blant annet to normative instrumenter til hjelp i den sammenheng, resolusjonen av 1974 og deklarasjonen av 1996, samt et stort nettverk av skoler som jobber for fred, FN, menneskerettigheter og miljø (ASP – Associated Schools' Project). Delors-rapporten, som presenterte UNESCOs forslag til *Utdanning for det 21 århundre* i 1996, inneholder fire store opplæringsmål: *lære å være, lære å lære, lære å gjøre og lære å leve sammen*. Det å lære å leve sammen ble ansett som like fundamentalt viktig som alfabetisering. (Education for the Twenty-first Century: Learning, the treasure within).

Dette er fulgt opp i sivilsamfunnssammenheng blant annet i Global Campaign for Peace Education:

“A culture of peace will be achieved when citizens of the world understand global problems; have the skills to resolve conflict constructively; know and live by international standards of human rights, gender and racial equality; appreciate cultural diversity; and respect the integrity of the Earth. Such learning can not be achieved without intentional, sustained and systematic education for peace.”

FREDS(KULTUR)DEPARTEMENT - ET ALTERNATIVT SIKKERHETSPOLITISK INITIATIV

Det offisielle Norge har aldri vist særlig interesse for fredskulturtanken det på tross av at Norges og Nordens representant i UNESCOs styre, Ingrid Eide, var sentral i arbeidet med å fremme fredskultur i Eksekutivrådet fra 1989 – 1993 og at jeg, som direktør for programmet Kvinner og fredskultur, var sentral i fredskulturarbeidet i UNESCOs sekretariat fra 1993 av. Statsminister Bondevik nevnte så vidt Det internasjonale Fredskulturåret i sin nyttårstale ved inngangen til år 2000. Forslag om å gi UNESCO og UNESCOs daværende generaldirektor, Federico Mayor, Nobels fredspris for fredskulturarbeidet har aldri ført frem. Det må kunne sees som en unnlåtelsessynd på linje med at Mahatma Gandhi i sin tid ikke fikk prisen.

I samtaler med UD for flere år siden om et mulig Freds(kultur)departement, ble det, kanskje spøkefullt, spurt om vi hadde tenkt å ta fra dem jobben. Nå er Fred og Forsoningsdelen av UD betydelig redusert, norsk støtte til FN som en hovedaktør på den internasjonale arena er tonet ned og norsk utenrikspolitikk betoner sterkere enn tidligere viktigheten i norsk utenrikspolitikk av å fremme norske næringsinteresser. Den sterke deltakelse i NATOs "out-of-area" kriger har også ført til en forringelse av Norges status som fredsnasjon.

Vi er nå i en meget spent internasjonal situasjon med opprusting, konfrontasjoner, usikkerhet, ulikhet og krigsfremmende retorikk, hvor det føles akutt nødvendig å hente frem og styrke fredskulturvisjonen. Kan det å fremme mer konsistent et forslag om å etablere et eget freds(kultur)departement i Norge være en mulig måte å skape interesse for fredskulturarbeidet? Regjeringen presenterte sin melding til Stortinget om veivalg i norsk sikkerhetspolitikk 31 mars 2017. Med Veivalg-meldingen og Langtidsplanen for forsvarssektoren (Kampkraft og bærekraft) staket regjeringen ut kursen for norsk sikkerhetspolitikk. IKFF ga innspill om viktigheten av et fredsdepartement i Norge. Men responsen er ikke opplagt. Hva skal til for at det skal bli politisk mulig å tenke seg etablering på sikt av en freds(kultur)departement i Norge?

Bærekraftsmålene vil ikke kunne oppnås uten fred. Strategisk kan det derfor være nyttig å fremme fredskulturvisjonen og ønsket om et eget freds(kultur)departement som et middel til effektiv oppfølgingen av bærekraftsmålene. Denne type holistisk tilnærming har tidligere vært fremmet gjennom de fire FN Kvinnekonferansene hvor temaet hver gang har vært: *likestilling, utvikling og fred.*

I diskusjonen om hvorvidt departementet bør hete fredsdepartement eller fredskulturdepartement, vil jeg argumenter for det siste, både fordi det har en viss friskhet og fordi man kan bygge på FNs Fredskulturprogram og lage en norsk oppdatert og relevant Handlingsplan med sterk internasjonal kontekst. Kanskje et nordisk samarbeid ville være gunstig for saken?

Departementet skal ha fredskultur som hovedanliggende. Det må ha kompetanse både i konfliktanalyse og ikke-voldelig konflikthåndtering og slik være en ressurs og samarbeidspartner for andre departement, direktorat og det sivile samfunn. Blant fredskulturdepartementets oppgaver vil være å:

utvikle en egen handlingsplan for fredskultur for Norge basert på FNs fredskulturdeklarasjon og program av 1999 og bidra til at den blir fulgt opp.

bidra til sikkerhet og trygghet ved å forebygge vold og hjelpe frem fredelige løsninger på konflikter på ulike nivå.

fremme forslag om samfunnstjeneste for alle de som ikke er motiverte eller føler seg egnet til å gjør militærtjeneste får oppgaver innen fredsarbeid, miljø- og samfunnssikkerhet (omsorg for barn og gamle, integrering, miljø og klima, fred og nedrustning, internasjonal solidaritet....)

fremme et utvidet sikkerhetsbegrep (felles sikkerhet, menneskelig sikkerhet, miljö-sikkerhet, matsikkerhet..)

koordinere ansvar for fredsundervisning ikke bare som obligatorisk fag på alle nivå av utdanningssystemet, men også som del av etatsopplæring av ulike faggrupper.

koordinere ansvar for håndtering av ulike oppgaver i forbindelse med en fredelig integrering av flyktninger og andre migranter. Arbeidet må baseres på flerkulturell innsikt.

holde kontakt med fredsdepartement og fredsinitiativ i andre land.

bidra til at fredskulturinitiativ, ikke minst fra FN, gjøres kjent, anerkjent og brukt i Norge.

bidra til å få på plass en fredsskatt som medfører at de som ikke ønsker å bidra til militærvesenet i stedet betaler en skatt som fordeles til fredsorganisasjonenes arbeid.

få overført minst halvparten av Forsvarsdepartementets budsjett til bruk for å fremme fred med fredelige midler.

arbeide for å styrke et deltakende demokrati i Norge og internasjonalt, inklusive større transparens i sikkerhetsspørsmål.

arbeide mot militarisering, også av språk og intellekt.